

Internet je odavno postao trg na kojem se ceo svet okuplja, da parafraziramo Bila Gejtsa, ali među tim „svima“ nalaze se i oni nedobronamerni, najblaže rečeno. Sve ono od čega su roditelji strepeli nekada sada je samo poprimilo još intenzivniji oblik: nepoznati ne vrebaju isključivo iza ugla, već i „iz(a) ćoška“ ekrana na telefonu, tabletu, laptopu, računaru...

Većina dece se sa digitalnim uređajima susreće u uzrastu od četiri godine. Deca mlađeg osnovnoškolskog uzrasta počinju da koriste kompjuter i telefon sa približno pet godina, mlađi od pet godina već u trećoj godini života, dok dve trećine roditelja i vaspitača nema dovoljno znanja i veština da ih zaštiti od mogućih zloupotreba, zaključak je konferencije UNICEF-a i Telenora, na kojoj je promovisan projekat „Bezbedan internet za celu porodicu“. Ovaj projekat, pod sloganom „Deca i internet - pametno od početka“ pokrenuli su UNICEF i Telenor, a sprovode Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Užički centar za prava deteta. Sve kako bi roditeljima, ali i starateljima, vaspitačima i učiteljima, koji se intenzivno bave decom uzrasta od četiri do osam godina, pomogli da iskoriste sve benefite interneta, a bez straha po bezbednost mališana.

Malo je teško poverovati da su današnji roditelji digitalno nepismeni, ali nije baš tako. „Digitalne kompetencije dece zavise od digitalne pismenosti roditelja“, kako kaže Vesna Nedeljković, pomoćnica ministra prosvete za predškolsko i osnovno obrazovanje i vaspitanje, i kvalitetni preventivni programi za rad sa decom i učenicima podrazumevaju prvo rad sa odraslima -- roditeljima i nastavnicima.

„Istraživanje koje smo realizovali 2016. godine u okviru drugog projekta pokazalo je da više od polovine roditelja učenika osnovne i srednje škole smatra da ne poseduje adekvatne veštine korišćenja računara i interneta, dok skoro polovina roditelja smatra da je nedovoljno informisana o digitalnom nasilju. Istraživanje je takođe pokazalo da samo oko 15 odsto roditelja učestvuje zajednički sa decom u aktivnostima na internetu“, navodi Vesna Nedeljković.

PAZI KAKO PRELAZIŠ ULICU, OVAJ, INTERNET

Internet je odavno postao trg na kojem se ceo svet okuplja, da parafraziramo Bila Gejtsa, ali među tim „svima“ nalaze se i oni nedobronamerni, a većina dece se sa digitalnim uređajima susreće u uzrastu od četiri godine. Zato je sačinjen prvi digitalni vodič za bezbednost dece na internetu u Srbiji pod nazivom „Deca i internet - pametno od početka“

Pišu Ana Mitić
i Zorica Marković

„Većina roditelja (85 odsto) smatra da je internet bezbednije mesto od ulice, čime se previđaju svi rizici koji se deci događaju upravo na internetu iza zatvorenih vrata“

Vesna Nedeljković, pomoćnica ministra prosvete

vić. „Većina roditelja (85 odsto) smatra da je internet bezbednije mesto od ulice, čime se previđaju svi rizici koji se deci događaju upravo na internetu iza zatvorenih vrata.“

Pomoćnica ministra kaže da upravo nedovoljno razvijena digitalna pismenost roditelja može da vodi ponašanjima koja predstavljaju rizik za dete, kao što je npr. nebezbedna upotreba interneta, deljenje dečjih slika i dr.

„Kao i u realnom životu, tako su i u digitalnom svetu roditelji modeli ponašanja deci. Kod dece mlađeg uzrasta, roditelji često koriste detetovu fascinaciju digitalnom tehnologijom i upotrebljavaju je kako bi okupirali detetovu pažnju dok nešto rade, što takođe nije bez po-

sledica po dečji razvoj i ponašanje.“

Upravo zbog toga što brojni roditelji ne bi „lutali“, na osnovu istraživanja, sačinjen je prvi digitalni vodič za bezbednost dece na internetu u Srbiji pod nazivom „Deca i internet - pametno od početka“, namenjen upravo odraslima - roditeljima/starateljima, vaspitačima i učiteljima dece uzrasta od četiri do osam godina, deci i svima koji učestvuju u njihovom obrazovanju i vaspitanju, sa ciljem informisanja i pružanja podrške deci predškolskog i mladog školskog uzrasta, a kako bi bezbedno i konstruktivno koristila digitalne uređaje i internet. U okviru projekta je razvijena i serija crtanih filmova namenjena najmlađima.

Jelena Žunić-Cicvarić, direktorka programa Užičkog centra za prava deteta, kaže da ovaj vodič osnažuje roditelje za njihovo uključivanje u vaspitanje dece o digitalnoj bezbednosti, ali i da doprinosi i informisanju učitelja i vaspitača dece iz mladih razreda. „Korišćenje digitalnih uređaja predstavlja jedan od posebnih izazova za roditelje i za postavljanje granica u okviru vaspitanja dece. U ovim situacijama dolaze do izražaja vaspitni stilovi roditelja i njihova efikasnost. Otvara se i novo područje za saradnju roditelja i predškolskih ustanova i škola, jačanje kompetencija odraslih, kako u oblasti vaspitanja, tako i u oblasti korišćenja savremenih tehnologija.“

Ona navodi da su digitalne tehnolo-

„Mnogi roditelji (kao i nastavnici) imaju doživljaj da su deca digitalno kompetentnija od njih, što uglavnom nije tačno (iako su neretko digitalno spretnija)“

Dr Dobrinka Kuzmanović, docentkinja na Fakultetu za medije i komunikacije

gije deo kulturnog okruženja u kome naša deca odrastaju, pa je na nama odgovornost da ih naučimo kako da ih koriste, kako da im digitalne tehnologije služe za učenje, komunikaciju, povezivanje sa svetom. „Zato je potrebno da i roditelji poznaju moderne koncepte, metode i alate koji pretpostavljaju smislenu upotrebu digitalnih tehnologija u skladu sa uzrastom dece.“ Jelena podseća da je starosna granica u kojoj deca počinju da koriste digitalne tehnologije sve niža, da veliki broj dece ovog uzrasta poseduje digitalni uređaj, najčešće „pametni telefon“, a potom tablet računar, i da je pokušaj da ograniče detetu vreme provedeno na internetu izazvao konflikt sa decom kod dve trećine roditelja, dok se trećina njih sukobila sa decom zbog ograničavanja dostupnog sadržaja na internetu.

„Roditelji nisu dovoljno upoznati sa digitalnim uređajima kako bi umeli da pomognu deci u konstruktivnom korišćenju, niti bezbednom korišćenju tako da npr. ne ume da blokira sadržaje koji se promotivno nude tokom korišćenja interneta ili spreče svoju decu da ostavljaju „aktivne digitalne tragove“ na internetu. Situacija sa učiteljima i vaspitačima je slična. Iako su internet i digitalne tehnologije važno sredstvo u procesu obrazovanja, nedovoljno je iskorišćeno. Oni retko pomažu učenicima pri korišćenju interneta, a više od polovine skoro nikada ne podučava decu načinima na koje da reaguju ukoliko ih uznemiri neki sadržaj na internetu ili dožive digitalno nasilje.“

Dr Dobrinka Kuzmanović, docentkinja na Fakultetu za medije i komunika-

cije u Beogradu, koja je radila na izradi vodiča, kaže da je on zaista neophodan za roditelje digitalnog doba, koji su zbunjeni brojnim pitanjima: „U kom uzrastu detetu kupiti mobilni telefon? Da li mu kupiti mobilni telefon samo zato što ga većina njegovih vršnjaka već ima? Kako sačuvati privatnost na internetu? Kako zaštititi dete od neprimerenih sadržaja i zlonamernih kontakata na internetu? Koja video-igra je primerena razvojnim potrebama i uzrastu deteta? Da li tehničke mere zaštite pružaju potpunu zaštitu deteta na internetu? Pod kojim uslovima digitalna tehnologija predstavlja oruđe za učenje? Šta je kvalitetno provedeno vreme ispred ekrana?“

„Mnogi roditelji (kao i nastavnici) imaju doživljaj da su deca digitalno kompetentnija od njih, što uglavnom nije tačno (iako su neretko digitalno spretnija). Roditelji su zbunjeni, zabrinuti, uplašeni, nesigurni, delom i zbog nedostatka informacija i odgovarajućih digitalnih veština. Naša istraživanja pokazuju da roditelji očekuju podršku od predškolskih ustanova i škola koje pohađaju njihova deca. Smatram da je vrednost ovog vodiča upravo u tome što roditeljima nudi konkretne smernice koje će ih osnažiti da postanu 'digitalni mentori' svojoj deci.“

Svakako je važno da dete aktivno koristi tehnologiju, kako navodi Jelena Žunić-Cicvarić, jer ukoliko dete ne uči iz iskustva, ne obrađuje sadržaje na dubljem nivou, tako što ih dovodi u vezu sa informacijama koje su sačuvane u dugoročnoj memoriji, ne možemo govoriti o aktivno provedenom vremenu ispred ekrana. „Aktivno vreme ispred ekrana podrazumeva: kreiranje sadržaja u digitalnom formatu, crtanje u različitim programima, kodiranje, dizajniranje igara, aplikacija, pisanje...“, kaže.

Jedan od važnih aspekata vodiča je i crtani film. Jelena Žunić-Cicvarić ističe da je to dobar način kako se deca mogu upoznati sa rizicima na internetu, na način koji je njima prilagođen. „Videi su osmišljeni tako da pokazuju problem u nekom virtuelnom prostoru, a potom uče decu kako da ga razreše uz pomoć i usmeravanje od strane roditelja ili vaspitača/učitelja. Svaki video započinje scenom iz realnog života koja se pretapa u virtuelni svet. Prikazuje se spajanje ova dva sveta i uspostavljanjem paralele

„Digitalno nasilje nosi posebne rizike jer se može desiti bilo gde i bilo kada i osoba koja je izložena ovom vidu nasilja je praktično 24 sata dostupna onome ko vrši nasilje“

Jelena Žunić-Cicvarić, direktorka programa Užičkog centra za prava deteta

podvlači se da u njima važe slična pravila. Videi se bave: zaštitom ličnih podataka i privatnosti na internetu; lepim ponašanjem na internetu; zaštitom dece od neželjenog sadržaja i internet predatora; saradnjom roditelja i dece u korišćenju interneta. Predlog je da se sa decom pogledaju videi i da se nakon toga porazgovara o njima.“

Jelena Žunić-Cicvarić naglašava da tehnologija ni pod kojim uslovima ne može da zameni vaspitače i učitelje u procesu učenja. Ona dodaje da, prema nalazima dosadašnjih istraživanja, deca u Srbiji nedovoljno koriste pozitivne aspekte digitalne tehnologije, poseduju slabo razvijene digitalne veštine i uglavnom su primaoci, a ne stvaraoци digitalnih sadržaja. „Digitalna tehnologija pruža deci brojne mogućnosti, koje mogu da koriste samo ukoliko poseduju odgovarajuće digitalne veštine. Predstavlja moćno oruđe za učenje i sticanje brojnih veština u dečjem uzrastu, ali pod uslovom da se koristi na način primeren razvojnim karakteristikama dece, uz aktivno učešće i podršku odraslih i vršnjaka. Pod učenjem se podrazumeva šire značenje pojma, koje se odnosi ne samo na učenje u školskom kontekstu već i u širokom rasponu životnih situacija“, navodi i ističe da je važno učiti decu: da se uvek obrate svojim roditeljima ili nekoj drugoj odrasloj osobi u koju imaju poverenja ukoliko se susretnu sa neprijatnim sadržajem na internetu, ili ukoliko im neko pretili ili ih zlostavlja putem interneta, i da se prema deci i odraslima koje sreću na internetu ophode u skladu sa pravilima lepog ponašanja.“

Digitalno nasilje ponekad može da bude opasnije od klasičnog nasilja koje se dešava u realnom svetu zbog odsustva neverbalne komunikacije i anonimnosti, navodi Vesna Nedeljković, ali mogu da budu i povezani. „Digitalno nasilje, nosi posebne rizike jer se može desiti bilo gde i bilo kada i osoba koja je izložena ovom vidu nasilja je praktično 24 sata dostupna onome ko vrši nasilje. Takođe, velikom brzinom u digitalno nasilje može da se uključi veliki broj osoba. Prepoznavanje rizika i učenje bezbednog ponašanja na internetu, kao i razvijanje odnosa poverenja sa odraslima, predstavlja najbolju zaštitu za decu i učenike“, kaže.

Dobrinka Kuzmanović navodi da nika-ko ne bi stavila akcenat na „tamnu stranu interneta“: „Internet je izuzetno važno kulturno oruđe koje može da nam unapredi život u mnogim aspektima. Kao i za mnogo toga u životu, i kada je reč o internetu, presudan je način na koji ga koristimo. Važno je da shvatimo da su nam za bezbedno i konstruktivno korišćenje interneta neophodne odgovarajuće digitalne veštine. Zbog toga što nam je internet relativno lako dostupan, skloni smo da previdimo ovu činjenicu. Dakle, samo ukoliko posedujemo veštine za bezbedno korišćenje interneta, dobit od interneta biće veća od potencijalno štetnih efekata. Hajde da se usredsredimo na mogućnosti koje nam internet pruža i na to kako da ih što bolje iskoristimo, a potencijalne rizike da svedemo na najmanju moguću meru. Upravo sa tom namerom je i kreiran digitalni vodič za bezbedno i konstruktivno korišćenje interneta.“

„Ukoliko se koristi na smislen način, digitalna tehnologija može da bude izuzetno korisno oruđe za učenje. Kada se digitalna tehnologija koristi za učenje u ranim uzrastima, trebalo bi imati u vidu nivo razvoja, aktuelne potrebe i interesovanja deteta, njegovo zdravlje i opštu dobrobit. Digitalna oruđa trebalo bi koristiti onda kada mogu da unaprede učenje, ali i da ga učine zanimljivijim, smislenijim, uzbudljivijim i lepšim. Tehnologiju nikada ne bi trebalo koristiti radi nje same“, zaključuje Jelena Žunić-Cicvarić.

Vodič možete da pronadete na sledećoj veb-adresi: digitalni-vodic.ucpd.rs **N**